

Годишна анализа за промени во регулативата и саморегулацијата во медиумите во Македонија за 2016 година

Ноември 2016, Скопје

Подготовката на оваа анализа се реализираше со поддршка од Програмата ЦИВИКА Мобилитас и Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC).

Содржината на оваа анализа е единствена одговорност на Советот за етика во медиумите на Македонија и на ниту еден начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Цивика мобилитас и Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC).

Содржина

ВОВЕД	3
Политичките договори од Пржино.....	5
А) Закони	7
Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ЗААМУ)	7
Изборен законик (ИК).....	8
Предлог - закони кои беа повлечени или се' уште се во фаза на разгледување.....	11
Предлог - закон за измени и дополнување за граѓанска одговорност за навреда и клевета ...	12
Б) Подзаконски акти	12
Методологија за мониторинг на изборното медиумско претставување преку радио и телевизиските програмски сервиси за време на изборните процеси.....	12
В) Други документи	13
Повелба за етичко известување за избори.....	13
Етички и професионални принципи на МРТ за медиумско покривање изборни процеси.....	13
Г) Иницијативи од граѓанските организации	14
Предлог - закон за измена и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.....	14
Предлог за итни демократски реформи („Блупринт иницијатива“)	14
Заклучоци и препораки	16

ВОВЕД

Целта на оваа анализа е да обезбеди преглед на промените во законодавството и подзаконските акти, како и иницијативите на граѓанските организации и Европската унија за системски промени во медиумскиот сектор кои се релевантни за процесот на саморегулација во медиумите. Освен тоа, направен е преглед и на иницијативите за подготовка на етичка рамка како водич за подобрување на професионалното известување на медиумите, а пред сè за јавниот радиодифузен сервис, односно Македонската радио телевизија (МРТ).

Преку краткиот преглед на промените во законските акти и саморегулативната рамка за медиумите за 2016 година, Советот за етика на медиумите во Македонија (СЕММ), неговите членки и новинарите воопшто ќе имаат повеќе информации за конкретните промени, но и содржина што во иднина би им помогнала во формулирањето конкретни препораки. Всушност, овие предлози би послужиле да се подобри состојбата поврзана со регулативата и саморегулацијата во медиумската сфера.

Во 2016 година уште еднаш беше потенцирана потребата од измени на медиумската регулатива од страна на граѓанскиот сектор, но и од Европската комисија, каде што се иницираше дебата за системски промени на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ЗААМУ), како и на Изборниот законик. Дебатата резултираше со подготовка на иницијатива за измени на ЗААМУ, која што беше поднесена до Собранието на Република Македонија во март 2016 година од страна на пет реномирани граѓански организации, меѓу кои беше и СЕММ. Освен оваа активност, група граѓански организации, меѓу кои и СЕММ, учествуваат во подготовката на документот насловен како „**Предлог за итни демократски реформи**“¹, со кој на концизен начин се обезбедуваат насоки за клучните демократски промени во земјата потребни за фер, слободни и кредибилни избори. Во овој документ, исто така, се преклопуваат барањата од иницијативата за измени на ЗААМУ.

Освен иницијативите на граѓанските организации, Европската комисија уште во јуни 2015 година бараше законски промени во медиумскиот сектор, кои, пак, следуваа наредната година. Иако активностите се однесуваат на 2015 година, сепак се важни во

¹ Предлог за итни демократски реформи (познат во јавноста како Блупринт документ) од јули 2016 година, достапне на http://iks.edu.mk/attachments/article/274/BP_MKD_FINAL_08.07.2016.pdf

контекст на овој преглед, со цел подобро да се разбере позадината на законските измени кои што се случија во август 2016 година. Поконкретно, беа изработени препораки од страна на *Групата на искусни експерти за системските прашања околу владеење на правото поврзани со следењето на комуникациите откриени во пролетта* или познати како „Извештајот на Прибе“². Како одговор на овие препораки, Владата на Република Македонија го изработи Планот на активности за реализација на итните реформски приоритети 2015 или ПАРИРП-2015³, според кој се очекуваше да се направат секторски промени, пред се', преку измени во регулативата, а со посебен акцент и на медиумската состојба.

Важен договор со кој главните политички партии во државата се договорија да иницираат измени во медиумското законодавство е Договорот од Пржино⁴ од 2 јуни 2015 година. Притоа, партиите, чии гарантори беа Европската комисија и Амбасадата на САД, се обврзаа дека ќе преземат мерки за подобрување на медиумската слобода во Македонија. Сепак, и по речиси една година преговори во врска со медиумските реформи не беше постигнат договор. Конкретни промени во медиумската сфера беа договорени во наредниот Договор од Пржино⁵ од 20 јули 2016 година, повторно потпишан од четирите партии и гарантиран од ЕУ и САД.

Според овој Договор следуваа неколку законски измени во ЗААМУ и во Изборниот законик кои што се поврзани со начинот на кој известуваат медиумите и тоа, пред се', во однос на предизборниот период и за време на изборната кампања.. Овие промени, главно, го предвидуваат следново:

- сто дена пред одржување на изборите, во рамки на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААМУ) формирано е ад хок тело кое може да предложи санкции кон медиумите во случај на непрофесионално известување;
- Освен тоа, политичкиот договор предвиде промена според која сто дена пред изборите се именува нов одговорен уредник на Информативната

²Препораки на група високи експерти за системските прашања од владеење на правото во врска со следењето на комуникациите од 8 јуни 2015 година http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf

³План на активности за реализација на итните реформски приоритети, работна верзија од 25 февруари 2016 година <https://goo.gl/kOMbJo>

⁴Договор од Пржино од 2 јуни 2015 година http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_agreement.pdf

⁵Договор од Пржино од 20 јули 2016 година http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/press_corner/all_news/news/2016/2016-07-20_agreement_en.htm

програма на првиот канал во јавниот радиодифузен сервис, по предлог на најголемата опозициска партија; како и

- законски промени со кои што се преполовуваат казните за медиумите, како во однос на почитувањето на условите за работа, така и во однос на начинот на известување за изборната кампања.

Според јавните дебати, но и начинот на кој партиите го спроведуваат Договорот од Пржино од јули 2016 во однос на медиумите, овие решенија се привремени и ќе бидат на сила се' додека не се спроведат предвремените парламентарни избори во Македонија закажани за декември 2016 година. Веднаш после завршување на изборите и по формирањето на новата влада, како и новиот состав на Собранието на РМ се очекува почеток на дебата, во соработка со граѓанскиот сектор, околу спроведување системски и долготрајни промени во медиумската регулатива во согласност во наодите од извештаите за напредокот на Македонија од Европската комисија.

Во сиот овој период силно се нагласува значењето и на процесот на саморегулација во медиумите. И во Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија од 2016 година⁶, се потенцира дека се неопходни сериозни заложби за развивање култура на професионална етика, како во традиционалните, така и во онлајн медиумите. Советот за етика во медиумите на крајот од 2015 година иницираше процес на подготовка на Повелба за етичко известување во медиумите⁷. Документот, во соработка со медиумите, беше финализиран на почетокот на 2016 година и потпишан на 12 февруари истата година. Од друга страна, работна група, составена од медиумски професионалци изработи Етички и професионални принципи на МРТ за медиумско покривање избори процеси⁸. Продолжи и дискусијата во однос на потребата за менување и дополнување на Етичкиот кодекс на МРТ.

Политичките договори од Пржино

Договорот од Пржино во делот на медиумите, предвидува промени во следењето на медиумското претставување од страна на „Привремена комисија“ која ќе врши мониторинг на спроведување на одредбите од Изборниот законик (ИЗ) во делот на медиумското претставување. Целта на овој Договор е да се промени праксата во следењето на медиумите за време на предвремените избори со консензус меѓу

⁶ Достапен на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf

⁷ Достапна на: <http://semm.mk/novosti/2015-08-11-15-03-18/204-2016-01-27-13-41-21>

⁸ Достапни на: <http://vistinomer.mk/wp-content/uploads/2016/01/Eticki-kodeks-na-MTV1.pdf>

четирите најголеми политички партии со што се влијае на работата на медиумскиот регулатор и јавниот сервис.

Потпишувањето на овој Договор предвидува измени на Изборниот законик (ИЗ) и ЗААМУ во рок од 15 дена. Овие промени предвидуваат дека во рамки на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААМУ) се формира Привремена комисија за следење на медиумите (подоцна познато како „Ад хок тело“). Ова тело, според измените, е предвидено да го набљудува исполнувањето на одредбите на ИЗ кои се однесуваат на медиумите. Според договорот, телото функционира до крај на изборниот процес, а се формира во рок од 30 дена по склучувањето на договорот. Понатаму, се определува дека ад хок телото се состои од 5 членови. Освен ова, Договорот определува дека, во консултација со релевантни професионални организации, четирите партии ќе изберат четири члена на „Ад хок телото“, од кои барем еден е Албанец, а овие четири члена, за 15 дена, со консензус, ќе го изберат петтиот член.

Праксата забележа поинаква реализација, при што двајца од претставниците во телото беа избрани од најголемата опозициска политичка партија, двајца од најголемата политичка партија која што е на власт, а петтиот член, со услов да е Албанец, беше избран на оглас со консензус од четворицата членови на ова тело. Ова резултираше по одбивањето на професионалните организации да бидат дел од политичкиот договор, образложувајќи го тоа со потребата од системски и одржливи законски решенија за медиумите, во согласност со препораките на Европската комисија.

Според договорот, „Ад хок телото“, почнувајќи 100 дена пред изборите, дава препораки до Советот на ААМУ, кој потоа има обврска да иницира мерки како што е пропишано во ЗААМУ. Важно е да се напомене и дека сите казни за медиумите кои се предвидени во ЗААМУ и Изборниот законик во делот кој се однесува на медиумите ќе бидат намалени за 50% (чл.144 – 159). Покрај тоа, овој договор определува дека за првото прекршување ќе биде издадено предупредување од страна на „Ад хок телото“, а секое наредно прекршување ќе биде санкционирано во согласност со намалените казни.

Другиот, важен, дел од Договорот се однесува на работата на јавниот радиодифузен сервис, односно на првиот канал на МТВ, каде што, во консултација со другите партии, најголемата опозициона партија од експертите од областа предлага главен и одговорен уредник на информативната редакција, кој функцијата ја презема 100 дена пред изборите. Освен ова, овој договор предвидува законски измени во ЗААМУ со кои ќе има дваесет и четири часа емитување на медиумска содржина на канал на албански јазик на МТВ.

Освен интервенциите во ААВМУ и МТВ во стоте дена пред изборите, Договорот содржи и генерални начела во делот на медиумите и тоа дека:

- ниту еден новинар ниту медиум не смее да биде казнет за изразување мислење. Изразувањето мислење мора да биде издвоено од известувањето за медиумски информации; како и дека
- ниту една медиумска куќа не може да биде затворена врз основа на одлука која е во спротивност со законските процедури.

Освен привремените решенија од Договорот од Пржино со важност во периодот пред и за време на предвремените парламентарни избори, Договорот, исто така, ги обврзува четирите политички партии да го изменат законодавството за медиумите во согласност со Итните реформски приоритети за Република Македонија (јуни 2015)⁹ и препораките на групата за системските прашања за владеење на правото поврзани со следењето на комуникациите (Извештајот на Прибе), во рок од 6 месеци по изборите.

A) Закони

Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ЗААМУ)

Овој закон, во пакет со Законот за медиуми, прв пат стапи на сила во декември 2013 година, со што се замени тогашниот Закон за радиодифузија. Целта на ЗААМУ е да се уредуваат правата, обврските и одговорноста на радиодифузерите, на оние кои продуцираат или реемитуваат медиумска содржина. Дополнително, целта на овој Закон, како што определува и членот 2, е да обезбеди развој на аудио и аудиовизуелните медиумски услуги, промовирање на слободата на изразување, развој на независната продукција и медиумската писменост и друго. Законот, исто така, ја уредува и работата на јавниот радиодифузен сервис, како и регулаторот (Агенција за медиуми) и треба да обезбеди нивна независна, ефикасна и отчетна работа.

Законот беше, севкупно, изменет и надополнуван пет пати, и тоа четири пати во 2014 година и еднаш во 2016 година како резултат на Договорот од Пржино од јули 2016 година, заклучно со ноември истата година. Граѓанските организации го критикуваа Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) како надлежен

⁹ Итни реформски приоритети за Република Македонија од Европската комисија од јуни 2015 година <http://www.sobranie.mk/downloaddocument.aspx?id=8985e652-5c6a-4da0-a710-9c4b74972256&t=pdf>

орган за овој закон дека постапката во која се менува законот е нетранспарентна и неинклузивна за што сведочат и бројни медиумски извештаи. Последните измени од 28 јули 2016 година¹⁰ ги опфаќаат следниве делови:

Во членот 107 кој се однесува на Програми и програмски сервиси од јавен интерес што ги обезбедува МРТ се менува ставот 1 и на тој начин МРТ, освен што обезбедува најмалку еден телевизиски програмски сервис на македонски јазик и на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните кој е различен од македонскиот јазик, се додава: МРТ ќе емитува програма од 24 часа секој ден во неделата, како и телевизиски сервис кој ќе емитува програма на јазиците на другите мнозински заедници во Република Македонија.

Другата и последна измена се однесува на Глава IX, во која се пропишани казнените одредби кон медиумите во случај на непочитување на овој закон. Со овие интервенции, пропишани од член 144 до член 149, казните во просек се намалуваат за половина. Пример, членот 148 предвидуваше глоба во износ од 5.000 до 10.000 евра во денарска противвредност за прекршок на медиумот а со измените прагот е намален и е променет во 2.500 евра. Сличниот пристап е аплициран и на другите членови.

Иако со овие промени значително се намалуваат минималните граници на казните кон медиумите, сепак овој дел останува проблематичен затоа што не се запазува правилото на пропорционалност, односно исти казни се однесуваат на различни медиуми без разлика на нивната финансиска моќ. На тој начин малите медиуми особено оние кое емитуваат во руралните средини кои вообичаено имаат мали буџети се ризикува да бидат затворени поради мала казна, наспроти дел од националните телевизии, особено оние со терестријални дозвола кои без проблем може поголем дел од казните да ги плаќаат и со тоа да имаме појава на тенденциозно прекршување на дел од законот заради остварување на одредени цели на моќните медиуми.

Изборен законик (ИК)

Изборниот законик во 2016 година беше променет пет пати , но од особена важност за начинот за работата на медиумите и за начинот на кој тие ќе бидат следени во

¹⁰Закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (Службен весник на Република Македонија бр. 142) од 1 август 2016 година
http://avmu.mk/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=61&Itemid=99

изборниот процес се измените и дополнувањата од 136та седница¹¹ и последните од 142та седница¹² на Собранието на РМ од 1 август 2016 година.

Целта на овој Закон е да се уреди начинот, условите и постапката за избор на претставниците на извршната власт во Македонија, како и да се уреди постапката на евидентирање на избирачкото право, водење на Избирачкиот список, определување на границите на изборните единици и утврдувањето, менувањето и објавувањето на избирачките места, како и условите за функционирање на избирачките места. Во контекст на медиумите, овој Закон, го уредува медиумското претставување на кандидатите за избори во радиодифузерите, односно Јавниот радиодифузен сервис, трговските радиодифузни друштва и електронските медиуми (интернет порталите) што одлучиле да ги покриваат изборите.

Професионалните медиумски организации реагираа поради фактот што не беа вклучени во измените во Изборниот законик кои се случуваа кон крајот на 2015 и во текот на 2016 година, а се однесуваат на функционирањето на медиумите¹³.

Последните промени во Изборниот законик, релевантни за медиумите, кои се компромис меѓу четирите најголеми политички партии како резултат на Договорот од Пржино се следниве:

- **Намалување на висината на казните за прекршување на Изборниот законик од страна на медиумите** и тоа во просек за половина и повеќе. За оваа цел направени се интервенции во 4 члена и тоа 181, 182, 183 и 189. На пример, глоба за прекршок ќе му се изрече на радиодифузерот или печатениот медиум кој нема да поднесе извештај за рекламниот простор искористен од секој учесник во изборната кампања и средствата кои се платени или се побаруваат по таа основа, најдоцна 15 дена по денот на завршување на изборната кампања во износ од 4.000 евра во денарска противвредност. Претходно висината на оваа глоба беше 8.000 евра.
- **Привремена комисија („Ад хок тело“) за следење на медиумското претставување.** За составот на ова тело дадено е објаснување погоре, а важно е да се додаде дека членовите ги именува директорот на ААВМУ по предлог и консензус на партиите и нивниот мандат е 100 дена пред денот на изборите. Ова

¹¹ достапни на: <http://www.sobranie.mk/materialdetails.nspx?materialId=0dee4b70-8070-446f-980d-dcc76ee0a34d>, извлечено на

¹²Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик (Службен весник на Република Македонија бр. 142) од 1 август 2016 година

¹³Извадок од известувањето на дел од медиумите од ноември 2015 година „ЗНМ И ССНМ: Казните за медиумите во Изборниот законик се скандалозни“ <http://www.telegraf.mk/aktuelno/makedonija/ns-newsarticle-323156-znm-i-ssnm-kaznite-za-mediumite-vo-izborniot-zakonik-se-skandalozni.nspx>

тело врши мониторинг на членот 75 (медиумско претставување) и за евентуално негово прекршување комисијата предлага прекршочна пријава до Советот на ААВМУ, кој ја проследува до надлежниот суд. Според законските измени, извештаите за следење на изборното медиумско претставување на медиумите, вклучувајќи ги и веб – порталите, комисијата ги добива од страна на стручните служби на ААВМУ, за што потоа дава оценки, но не подоцна од седум дена. Како дополнување во работата на комисијата е и методологијата за следење на медиумското претставување која ААВМУ има обврска да ја усвои не подоцна од 30 дена од донесувањето на овој закон.

- Измените во член 196 предвидуваат технички аспекти околу работата на оваа комисија, а во истиот член во измените се наведуваат и генерални принципи како што се:
 - a) Ниту еден медиум или новинар не може да биде санкциониран за изразување мислење,
 - b) Изразувањето на мислење мора да биде издвоено од веста и
 - c) Ниту еден медиум не може да биде затворен на предлог на Привремената комисија во постапка поведена согласно со нејзините надлежности утврдени со овој закон.

- **Опозицијата назначува уредник на информативната програма на Јавниот радиодифузен сервис**, од редот на експерти во областа. Уредникот, како во случајот на Привремената комисија, ја презема функцијата 100 дена пред денот на одржување на предвремените избори за пратеници во Собранието на РМ.

Ова се, всушност, генералните измени на Изборниот закон кои стапија на сила на денот на објавување на Законот за изменување и дополнување на Изборниот законик на 1 август 2016 година.

На самиот почеток од имплементирањето на овие закони настанаа две пречки. Првата, како што беше споменато и погоре, се однесуваше на предлагањето на составот на членови на Привремената комисија од страна на професионалните организации, кои го одбија концептот на привремени законски решенија, а втората на следењето на медиумското претставување на изборната кампања на веб - порталите. Поконкретно, веб - порталите се изземаа како платформи кои се следат од страна на оваа комисија и тоа, прво, поради непостоењето соодветна пракса и методологија за начинот на кој тоа се спроведува во други земји, пред се' членки на ЕУ, но и поради ставот на ААВМУ

според кој е невозможно да се опфатат овие медиуми во следење на изборната содржина¹⁴.

Предлог - закони кои беа повлечени или се' уште се во фаза на разгледување

Предлог-закон за информативни и рекламни кампањи на јавните институции¹⁵

Овој предлог закон беше инициран од страна на Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) во јули 2016 година, по што беа спроведени консултации со професионалните медиумски организации и медиумите.

Целта на предлог - закон беше да се пропише начинот и условите за реализација на активностите на јавно информирање од страна на јавните институции во целосна или доминантна државна сопственост, постапката за реализација и начинот на распределбата на буџетот за кампањи, за чија реализација се предвидени над 100.000 евра во денарска противвредност, како и начинот на известување на Агенцијата за реализираните кампањи во претходната година.

Во суштина, целта на предлог - законот беше да се вратат владините кампањи, . Да потсетиме, праксата на владино рекламирање беше прекината во јули 2015 година со прогласување на мораториум на владиното рекламирање од страна на МИОА¹⁶. Владините кампањи претходно, во голема мера, беа присутни во јавниот радиодифузен сервис и приватните медиуми, а професионалните медиумски организации реагира дека тие служеле да ги промовираат владините политики во јавноста преку платени медиумски содржини, а пред се' во приватните медиуми.

Ваквиот предлог на МИОА не наиде на поддршка од страна на професионалните граѓански организации¹⁷.

Овој предлог закон беше стопиран од страна на МИОА, без најава за негово продолжување во понатамошна постапка.

¹⁴Официјален став на ААВМУ за да врши надзор врз изборното медиумско претставување на интернет порталите од август 2016 година, достапен на http://www.avmu.mk/images/Stav_na_Agencijata.pdf, извлечено на

¹⁵<http://www.sobranie.mk/materialdetails.nsp?materialId=64de739e-76a1-422d-b3c4-318f89938f4e>

¹⁶ 'Ивановски: Владата донесе одлука за времен мораториум на комерцијалните промоции', достапно на: <http://mrt.com.mk/node/24396>, извлечено на

¹⁷ „Законот за рекламирање нов медиумски проблем“, достапно на <http://www.slobodnaevropa.mk/a/27837536.html>, извлечено на:

Предлог - закон за измени и дополнување за граѓанска одговорност за навреда и клевета¹⁸

Овој Закон беше усвоен од страна на Собранието на 12 ноември 2012 година, а претходно делата клевета и навреда беа дел од Кривичниот законик.

Целта на овој Закон е да се уреди граѓанската одговорност за штета нанесена на честа и угледот на физичко или правно лице со навреда и клевета.

Иницијатива за измени на овој Закон имаше во март 2016 година, а покренати од страна на Министерството за правда. Иницијативите започнаа со состанок меѓу претставници на ова Министерство, надлежните судии за овие предмети и претставници на професионалните медиумски организации, но конкретен текст, со предлог - измени на Законот, или, пак, анализи поврзани со него не беа објавени.

Б) Подзаконски акти

Методологија за мониторинг на изборното медиумско претставување преку радио и телевизиските програмски сервиси за време на изборните процеси¹⁹

Овој документ беше усвоен од страна на Советот на ААВМУ, по предлог на директорот на Агенцијата, а како замена на претходните правилници, и тоа на Правилникот за рамноправен пристап во медиумско претставување за време на изборна кампања, како и Правилникот за однесување на радиодифузерите во период пред започнување на изборна кампања.

Основата за реализирањето на оваа Методологија е во мониторингот на известувањето и постапување на телевизиските и радио програмските сервиси во периодот пред и за време на изборната кампања, како и во периодот на изборниот молк. Во суштина, овој документ претставува операционализирање на одредбите и прецизирање на начинот на кој ААВМУ врши мониторинг на изборното медиумско претставување.

Документот следи дали и колку радиодифузерите ќе обезбедат правично, избалансирано и непристрасно медиумско претставување. Освен тоа, документот има за цел да им овозможи подеднакви услови за пристап до сите облици на медиумско претставување на учесниците во изборната кампања. Методологијата предвидува услови за мониторинг на прв и втор изборен круг, како и за изборен молк.

¹⁸Закон за измени и дополнување за граѓанска одговорност за навреда и клевета (Службен Весник на Република Македонија Бр. 143) од 14 ноември 2012 година <https://go.gl/TIHtfl>

¹⁹Методологија за изборно и медиумско претставување при ААВМУ од септември 2016 година http://avmu.mk/images/metodologija_za_monitoring_05.01.2016.pdf

В) Други документи

Повелба за етичко известување за избори

Советот за етика во медиумите во декември 2015 година иницираше процес на подготовка на Повелба за етичко известување во медиумите²⁰. Документот, во соработка со медиумите, беше финализиран на почетокот на 2016 година и потпишан на 12 февруари истата година. Потписници на Повелбата се 96 медиуми, а документот е поддржан и од медиумски организации и здруженија на граѓани. Документот ги сублимира најважните принципи кои служат како основа за набљудување на медиумското известување во периодот на предизборната кампања и изборниот процес во државата. Тие се следниве:

- принципот на избалансираност
- принципот на јасна дистинкција меѓу информациите и коментарите
- принципите на чесност и независност
- принципот на професионална солидарност
- принципот на уредувачка независност и професионален интегритет
- принципот на почит и толерантност
- принципот на слобода и одговорност.

Почитувањето на принципите на овој документ активно го следи Советот за етика во медиумите, преку доставените претставки до Комисијата за жалби при СЕММ. Освен тоа, документот е ставен и на јавен увид, со цел граѓаните полесно да ги утврдуваат случаите на непрофесионално известување во медиумите и да ги пријавуваат до СЕММ.

Етички и професионални принципи на МРТ за медиумско покривање изборни процеси

Главна цел на овој документ е да се подигне квалитетот, а особено преку зајакнување на капацитетот за професионално и урамнотежено известување, за време на изборниот процес. Документот беше изработен во рамки на поддршката од Амбасадата на Велика Британија за зајакнување на медиумскиот сектор. Го подготвија медиумски професионалци со поддршка од тимот на BBC Media Action и во соработка со

²⁰ Достапна на: <http://semm.mk/novosti/2015-08-11-15-03-18/204-2016-01-27-13-41-21>

Македонската радио телевизија. Проектот се реализираше со посредство на Македонскиот институт за медиуми и со поддршка од Советот за етика во медиумите на Македонија.

Документот е поделен на три, главни, дела, односно:

1. Принципи за покривање изборни кампањи
2. Личен интегритет и општествена одговорност на новинарите
3. Придонес од публиката и од учесниците во изборите.

Г) Иницијативи од граѓанските организации

Предлог - закон за измена и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

Во пресрет на дебатата меѓу најголемите политички партии за медиумските реформи, во март 2016 година, пет новинарски и медиумски организации²¹ доставија Предлог - закон за измена и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги до Собранието на РМ како добра основа за вовед во медиумските реформи во Република Македонија.

Овој предлог закон беше прифатен од дел од претставниците на Собранието но за жал не беше усвоен од мнозинството. Предлогот опфаќаше измени во ЗАМУ и тоа пред се во делот на работата и начинот на финансирање на медиумскиот регулатор, јавниот сервис како и непропорционалноста на казните кон медиумите кои исто така беа критикувани и во Извештајот за напредокот од страна на Европската комисија.

Предлог за итни демократски реформи („Блупринт иницијатива“)

Група граѓански организации и експерти во јули 2016 година подготвија Предлог за итни демократски реформи.

Главната цел на документот е да предложи мерки за спроведување итни реформи заради создавање услови за слободни, фер и кредибилни избори. Оваа иницијатива не беше претставена како дел од формален проект, туку како израз на визијата на дел од граѓанските организации, академската заедница и експертите.

²¹<http://24vesti.mk/novinarskite-zdruzenija-dostavija-predlog-zakon-za-mediumi-do-sobranieto>

Во делот на медиумите се бараат клучни интервенции за надминување на системските слабости фокусирани на: целосна независност на регулаторното тело од политичко влијание, медиумската индустрија и други центри на моќ; обезбедување на независноста на комерцијалните меинстрим медиуми од владините и партиските функционери; институционална автономија и независност на Јавниот радиодифузен сервис; зголемување на нивото на транспарентност на јавните институции; избегнување на говорот на омраза и дискриминација во медиумите; зголемување на нивото на безбедност на новинарите.

Со објавувањето на овој документ, иницијаторите ги повикуваа граѓаните, граѓанските организации и движења, како и политичките партии, да ја поддржат иницијативата и да дадат свој придонес кон надградување на документот.

Заклучоци и препораки

Медиумското известување во Македонија, несомнено, се карактеризира со недостиг на објективност и професионализам од страна на меинстрим медиумите, а тоа, пред се', е последица на влијанието на политичките и бизнис елити.

Падот на медиумските слободи во државата, веќе години наназад, е забележано во повеќе меѓународни извештаи (Репортери без граници, Фридом Хаус, Извештај на ЕК за напредокот на РМ.)

Севкупната ситуација, како и извештаите, упатуваат на потребата од продолжување на процесот на дебата околу реформи во сферата на медиумите и нивно доследно спроведување.

Препораки за подобрување на состојбата поврзана со медиумската регулатива и саморегулацијата во медиумската сфера:

1. Неопходно е измена на медиумската регулатива во согласност со препораките од страна на Европската комисија и тоа спроведена во инклузивен и транспарентен процес каде свој придонес би дале професионалните медиумски организации и новинарската фела,
2. Поддршка и почитување на процесот на саморегулација во медиумите, преку поголема вклученост на медиумите и на граѓаните. Во насока на ова, медиумите е неопходно да соработуваат во процесот на решавање на жалбите од страна на Комисијата за жалби при СЕММ, а особено во процесот на медијација и објавување на одлуките на оваа Комисија. Потребно е да се продолжи со подигнување на свеста кај граѓаните за начинот на функционирање на саморегулацијата и пријавувањето на случаите на погрешно медиумско известување,
3. Креирање на безбедна и економски одржлива средина за слободна работа на новинарите и медиумските претставници,
4. Зголемена соработка меѓу професионалните медиумски организации како и останатите институции кои се релевантни за медиумскиот сектор како што се ААВМУ, МТВ, МИОА и останати,
3. Продолжување на дебатата во рамки на новинарската фела и претставниците на медиумите за подобрување на професионалноста во начинот на известувањето во согласност со етичките стандарди.